

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
2023/2704

Vår ref
23/3662-

Dato
11. oktober 2023

Dokument 8:260 S (2022-2023) Representantforslag om tiltak knyttet til demenssykdom

Jeg viser til Stortingets henvendelse av 26. september 2023 hvor helse- og omsorgskomiteen ber om en uttalelse fra Helse- og omsorgsministeren om representantforslag fra representantene Anne Kristine Linnestad, Erlend Svardal Bøe, Sandra Bruflot, Tage Pettersen og Tone Wilhelmsen Trøen. Representantene fremmer følgende forslag:

- 1. Stortinget ber regjeringen utrede og innføre et pakkeforløp for demenssykdom som sikrer bedre diagnostisering og oppfølging.*
- 2. Stortinget ber regjeringen bidra til at kommunene legger bedre til rette for å skape et mer demensvennlig samfunn, og at kommunene har en plan for hvordan det skal gjøres.*
- 3. Stortinget ber regjeringen legge til rette for flere lavterskeltilbud i kommunene for mennesker med en demenssykdom og deres pårørende, som for eksempel flere hukommelsesteam, demensskoler og avlastningstilbud for pårørende.*
- 4. Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes en tilskuddsordning som skal stimulere til bygging av flere trygghetsboliger for eldre i distriktskommuner.*
- 5. Stortinget ber regjeringen utarbeide et eget boligprogram for mennesker med en demenssykdom som skal gjøre det enklere å tilpasse egen bolig, men også å anskaffe en mer tilrettelagt bolig.*
- 6. Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner har en pårørendestrategi og gir pårørende mer fleksible avlastningstilbud.*

Svar:

Regjeringen har lagt frem Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime*. Dette er en helhetlig eldrereform som har som målsetning at eldre kan mestre livet og

ha en trygg og verdig alderdom. Et sentralt mål med reformen er å bidra til et mer aldersvennlig og demensvennlig samfunn. Regjeringen vil trygge og videreutvikle vår felles helse-tjeneste for dagens og framtidens eldre. Eldre skal være trygge på at fellesskapet stiller opp. Videre følger regjeringen opp Demensplan 2025.

Å sikre at personer med demens utredes og diagnostiseres til rett tid har vært et sentralt mål i alle de tre nasjonale demensplanene. Dette er et langsiktig mål, som krever kontinuerlig arbeid. Et sentralt tiltak har vært å få på plass en nasjonal faglig retningslinje om demens. Retningslinjen gir føringer for utredning og diagnostisering av demens, både for hvordan utredningen bør foregå, og for hvem som bør utredes hvor. Innholdsmessig vil et pakkeforløp være utviklet med bakgrunn i nasjonale faglige retningslinjer, og gi anbefalinger knyttet til alle ledd i behandlingsskjeden – forebygging, diagnostikk, behandling, oppfølging og kommunikasjon til pasient og pårørende.

I tillegg til nasjonal faglig retningslinje om demens, er det som en del av Demensplan 2025 utviklet eller under utarbeidelse flere verktøy som skal bidra til bedre utredning og oppfølging av personer med demens. Høsten 2021 lanserte Nasjonalt senter for aldring og helse en egen veiviser for demens, som skal gjøre det lettere for helse- og omsorgspersonell å planlegge, organisere og gjennomføre gode helse- og omsorgstjenester og tiltak for personer med demens og deres pårørende. Veiviseren setter anbefalingene fra nasjonal faglig retningslinje om demens inn i et forløpsperspektiv, og skal være til hjelp for tjenestene til å vurdere hvilke tiltak man skal sette inn til hvilke tider i forløpet. Videre er det under utarbeidelse e-læring om basal demensutredning for leger og annet helsepersonell. I løpet av høsten vil også en «verktøykasse» for personsentrert omsorg og miljøbehandling lanseres.

Nasjonale faglige retningslinjer om demens, anbefaler at utvidet utredning ved mistanke om demens gjennomføres i spesialisthelsetjenesten når utredning i den kommunale helse- og omsorgstjenesten ikke har vært tilstrekkelig for å stille diagnose. Diagnostiseringen kan i mange tilfeller skje sent i sykdomsforløpet. Det er derfor behov for å vurdere organiseringen av utredning av demens i spesialisthelsetjenesten og styrke samarbeidet med kommunene. Videre er det behov for en mer enhetlig organisering av utredning av demens, slik at pasientene ikke opplever uberettiget variasjon i utredningstilbudet i spesialisthelsetjenesten. De regionale helseforetakene har derfor i år fått i oppdrag å utrede en hensiktsmessig organisering av utredning av kognitiv svikt og demens i spesialisthelsetjenesten, der det også skal beskrives modeller og mekanismer for samarbeid med fastleger og eventuelt andre deler av kommunenes helse- og omsorgstjeneste som demensteam/ hukommelsesteam. Jeg mener sikring av bedre diagnostisering og oppfølging av pasienter med demens og et mer sammenhengende pasientforløp vil ivaretas gjennom et godt samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, slik det legges opp til i oppdraget som er gitt. De regionale helseforetakene er allerede i gang med dette arbeidet.

Forslagsstillerne ber regjeringen legge til rette for å skape et mer demensvennlig samfunn. Å bidra til å skape et mer demensvennlig samfunn er det overordnede målet for Demensplan 2025. Strategiene og tiltakene i Demensplan 2025 skal bidra til å sette demensutfordringer på dagsordenen i kommunenes ordinære planarbeid. Målet er å sikre langsiktig og helhetlig planlegging av lokalsamfunn og omgivelser, samt dimensjonering og kvalitetsutvikling av tjenester til et økende antall personer med demens og deres pårørende. Kommunene er selvstendige rettssubjekter. Jeg har liten tro på å pålegge kommunene å ha egne planer for dette. Det er kommunene selv som ut fra lokale forhold må vurdere hvor i planverket tjenester til personer med demens bør omtales. Bevisstheten om dette er økende. Tall fra Nasjonal kartlegging av kommunenes tilrettelagte tjenestetilbud for personer med demens 2022, viser at 87,5% av kommunene omtaler tjenester til personer med demens i sitt planverk. Videre er det 74,3% av kommunene som har en strategi eller plan for å tilrettelegge for et mer aldersvennlig samfunn, hvor flertallet har inkludert personer med kognitiv svikt og demens som en del av dette. Regjeringen har videreført midlene til Nasjonalforeningen for folkehelsen og deres arbeid for et mer demensvennlig samfunn. Over 170 kommuner og flere servicenæringer har avtale med Nasjonalforeningen for folkehelsen om å jobbe for et mer demensvennlig samfunn.

I forslag 3 foreslås det å opprette ulike lavterskeltilbud. Å stimulere til utvikling av demens-team eller hukommelsesteam har vært en del av alle de tre nasjonale demensplanene. Tall fra Nasjonal kartlegging av kommunenes tilrettelagte tjenestetilbud for personer med demens 2022, viser at det har vært en stor økning i antall kommuner som har hukommelsesteam/demenseam. Økningen er fra 25% i 2007 til 88,1% i 2022. I Demensplan 2025 er satsingen på bruker- og pårørendeopplæring videreført fra Demensplan 2020. Nær halvparten av kommunene tilbyr brukeropplæring til personer med demens, i form av brukerskoler, ved dagaktivitetstilbud eller som en del av arbeidet til hukommelsesteamene. I tillegg til innsatsen gjennom Demensplan 2025, vil regjeringen som en del av Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime* stimulere til utvikling av tiltak for lavterskel møteplasser for sosiale, kulturelle og fysiske aktiviteter. Dette er sentralt for at eldre skal kunne bo hjemme lenger.

De fleste eldre ønsker å leve i eget hjem så lenge som mulig, og være sjef i eget liv – også når helsen skranter. Da er en egnet bolig viktig. Hva som oppleves som trygt vil imidlertid variere. For noen vil det å gjøre utbedringer i egen bolig være løsningen. Andre vil flytte til en mindre og mer lettstelt bolig i sentrumsnære strøk. Og for andre igjen vil en omsorgsbolig eller sykehjemsplass være løsningen. Tjenester skal tildeles med utgangspunkt i den enkeltes behov. Det er videre ønskelig med mer kunnskap om hva som er en egnet bolig for hjemmeboende personer med demens, og dette vil vi utrede som en del av et eldrebolig-program. Samtidig er behovet for tiltak i eksisterende boligmasse eller tiltak for flere tilrettelagte boliger, som trygghetsboliger, etter min vurdering ikke avgrenset til kun personer med demens. Hovedutfordringen i dag er mangel på egnede boliger for eldre, og særlig i distriktene.

Regjeringen har derfor i Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime* foreslått å opprette et eget eldreboligprogram. I eldreboligprogrammet foreslår vi en helhetlig tilnærming, fra den enkelte, til byggenæringen og til kommune og stat. Det er nødvendig med en helhetlig tilnærming, da det handler både om hvordan vi sikrer at boligene som er bygget fungerer godt og at det tenkes nytt om boformer og boligløsninger inkludert utforming av omgivelser og lokalmiljø. Vi vil gjennom programmet blant annet stimulere til nye sosiale boformer, legge til rette for økt bygging av trygghetsboliger, ta initiativ til et erfaringsnettverk med kommuner og byggenæringen om utvikling av aldersvennlige boliger og innhente mer kunnskap om egnede boliger for personer med demens. Dette er tiltak som er sentrale for å forebygge ensomhet og bidrar til at flere kan klare seg selv og leve det livet de selv ønsker, også personer med demens og deres pårørende.

I forslag 6 foreslås det at alle kommuner har en pårørendestrategi og gir pårørende mer fleksible avlastningstilbud. Regjeringen følger opp Pårørendestrategien og handlingsplanen 2021-2025, gjennom Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime*. Her løfter vi bl.a. frem tilstrekkelig støtte og avlastning til pårørende. Et av hovedtiltakene i handlingsplanen er tilskuddsordningen Helhetlig støtte til pårørende med krevende omsorgsoppgaver. Ordningen skal bidra til at kommunene utvikler kommunale modeller for å bedre pårørendes situasjon, og synliggjøre, anerkjenne og støtte pårørende med krevende omsorgsoppgaver. Tilskuddsordningen stimulerer til mye lokal aktivitet innen pårørendområdet. Prosjektene som har mottatt støtte har stor bredde, og kommunene lærer av hverandre. Eksempler på prosjekter er nettopp utvikling av kommunal pårørendestrategi. Andre prosjekter er kommunalt pårørendesenter med lavterskeltiltak for pårørende (mestringskurs, veiledningssamtaler, møteplasser), elektronisk samhandlingsverktøy for kommunikasjon med pårørende, opprettelse av pårørendekoordinatorrolle, rutiner for arbeid med barn som pårørende, samarbeidsrutiner og system for kompetanseheving, samt avlastningsordninger. I 2021 ble det øremerket opptil 5 mill. kroner årlig innenfor innovasjonstilskuddet til å opprette og teste modeller for fleksible kommunale avlastningstilbud for pårørende. Satsingen er et ledd i regjeringens pårørendestrategi og handlingsplan. I tillegg arbeider vi med å utrede videreutvikling av pårørendeavtaler. Verktøyet skal bidra til pårørendemedvirkning, bedre informasjon og mer forutsigbarhet for pårørende.

Med hilsen

Ingvild Kjerkol